

تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

پرویز ملکی^۱

چنور ظهراپی^۲

ذبیح‌اله صدقی^۳

علیرضا جهانگیری^۴

 10.22034/SSYS.2022.1898.2349

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۳/۳۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۴/۲۷

هدف پژوهش حاضر، تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران می‌باشد. این روش براساس هدف کاربردی و از نوع پیمایشی بود. ۳۹۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی- شهر زنجان با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. شیوه گردآوری داده‌ها میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه بود. اعتبار ابزار تحقیق به روش صوری و پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸) تأیید گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات از طریق نرم افزار spss با به کارگیری آمارهای توصیفی شامل جداول فراوانی، میانگین، واریانس و برای آزمون فرضیه‌ها، ۲ پیرسون و رگرسیون انجام شده است. الف) براساس تحلیل رگرسیون: نگرش دانشجویان، به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان، در بین دانشجویان میانسال (۰/۱۳+،) (به ترتیب بیشترین اثر) به: (نگرش به توسعه سیاسی (۰/۴۹+،) نگرش به توسعه

۱- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: Malkip08@gmail.com

۲- کارشناس ارشد پژوهش اجتماعی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۳- استادیار، گروه علوم اجتماعی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۴- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی ورزش، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

اقتصادی (+۰/۴۴) و شرکت در انتخابات (+۰/۱۴) بستگی دارد. ب) از بین متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رگرسیون و متغیرهای مستقل خارج از معادله، بیشترین سهم تغییر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (از مجموع ۷۴ درصد واریانس) مربوط به نگرش دانشجویان به مدیریت توسعه سیاسی دولت و مدیریت اقتصادی دولت است که در ارتباط مستقیم و افزایش‌دهنده نگرش دانشجویان (مسن و با مشارکت بالا در انتخابات اعم از دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی - شهر زنجان) نسبت به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان قرار دارد.

واژگان کلیدی: نگرش، عملکرد توسعه‌ای، دولتمردان، توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه فرهنگی.

مقدمه

مفهوم توسعه از مفاهیم مهم زمان ما است، به طوری که کشورهای دنیا و اجتماعات بشری را براساس آن طبقه بندی می کنند. مثلاً کشورها را به توسعه یافته، در حال توسعه و توسعه نیافته طبقه بندی می کنند (پناهی، ۱۳۹۳: ۳). توسعه امری پویا، فراگیر و چند بعدی است که ذهن بسیاری از برنامه ریزان، دولتمردان، سیاستگذاران و سایر محققان و متخصصان را به خود مشغول ساخته است و هدف آن بهبود شرایط زندگی، توانمندی های انسانی، گسترش امکانات، بهره‌مندسازی انسان و ... است (رضائی پندری، ۱۳۹۷: ۲۲۴). به طوریکه دولت توسعه خواه، اهداف بلند مدت رشد و تغییرات ساختاری را مورد توجه قرار می دهد و در عین حال، از نیروی لازم برای ایجاد و تنظیم روابط سیاسی و اقتصادی لازم برای صنعتی سازی برخوردار است (عباسی، ۱۳۸۲: ۲۱۷). دولت توسعه خواه یعنی دولتی که سیاست های داخلی و روابط خارجی آن در جهت کسب قدرت، اقتدار، استقلال، توانمندی و ظرفیتی است که از طریق ایجاد و ارتقای شرایط رشد اقتصادی یا سازماندهی مستقیم رشد اقتصادی یا ترکیبی از این دو، تعیین، و تشویق دستیابی به اهداف آشکار توسعه ای را امکان پذیر می سازد. به طوری که دولتمردان می توانند و می خواهند که خط مشی ای را ایجاد کند و تداوم بخشند که توسعه را از راه گسترش سرمایه‌گذاری تولیدی، صادرات، رشد و رفاه انسانی پیش برد (همان: ۲۱۹). از بُعد تاریخی، مفهوم توسعه در سال های اولیه بعد از جنگ جهانی دوم، به خصوص با به ثمر نشستن جنبش های استقلال طلبانه که منجر به ظهور کشورهای جدیدی در عرصه بین المللی شد، و در نتیجه، هر کدام نیز خواهان دستیابی به درجات بیشتر رشد و توسعه بودند، عمدتاً مترادف با (صنعتی شدن) تلقی می شود. بعدها تفسیرها و نظریه های دیگری در مورد توسعه پایدار شد. برای مثال (آمارتیا سن) تعریف انسان گرایانه تری از توسعه مطرح کرد و آن را با مفهوم آزادی پیوند داد. آمارتیا سن در کتاب خود در سال ۱۹۸۸ توسعه را به معنای رهایی از عوامل محدود کننده آزادی (همچون گرسنگی یا حکومت استبدادی) دانست که فرصت ها و انتخاب افراد را محدود می کند. وی استدلال می کند که توسعه را باید بر حسب توسعه توانایی های مردم برای رهنمون کردن آنها به سمت زندگی شایسته ارزیابی کرد (سن، ۱۳۸۱). توسعه یک پدیده ی مقطعی و زودگذر نیست بلکه یک روند منظم، چند بعدی، مستمر و طولانی است که نقطه ی آغاز و پایانی دارد، امروزه رسیدن به توسعه همه جانبه و پایدار، دغدغه اصلی کشورها و دولت هایشان است (امام جمعه زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۹). از زمان ورود دولت مدرن به ایران در عصر مشروطه همواره یکی از دغدغه های اصلی سیاست گذاران، مباحث مربوط به توسعه بوده است. در دوران پهلوی اول و دوم نیز مسئله توسعه و گذار از توسعه نیافتگی به توسعه یافتگی با تدوین و اجرای برنامه های توسعه در کانون توجه دولت ها بوده است (فلاحت پیشه و شورچی، ۱۳۹۵: ۱۲۱). روند توسعه در ایران با بروز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران با یک روند توقف رو به رو شد. زیرا جنگ بخش مهمی از منابع انسانی و مادی ایران را تحلیل برد. در این جنگ ایران بخش چشم گیری از نیروهای انسانی جوان و متخصص خود را از دست داد و بخش قابل توجهی از تجهیزات صنعتی ایران از بین رفت. پس از جنگ نیز دولت ها سیاست های توسعه را در قالب برنامه مختلف، از جمله برنامه های پنج ساله توسعه دنبال کرده اند. با آن که نمی توان این واقعیت را انکار کرد که آن ها نقش چشم گیری در تحقق توسعه داشته اند، اما علی رغم تلاش های صورت گرفته جامعه ما نتوانسته است به اهداف توسعه همه جانبه دست یابد. اگر در این زمینه ما کشور خود را از نظر

تبيين جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

توسعه یافتگی با کشورهای در حال توسعه‌ای همچنين کره جنوبي، ترکیه و مالزی، مقایسه کنیم که روند توسعه را در دهه های اخیر شروع کرده اند و موفقیت های بسیار مهمی در این زمینه داشته‌اند. فاصله ما با توسعه یافتگی بیش تر و بهتر نمایان می شود. چنین کشورهایی با وجود آن که دارای منابع طبیعی و زیرزمینی مهم، هم چون نفت و گاز نیستند، چنان موفقیت هایی کسب کرده اند که واقعاً حیرت انگیز است (همان: ۱۲۲). بنابر آمارهای منتشره بانک مرکزی ایران و مؤسسات بین المللی، ایران در حال حاضر از جمله معدود کشورهایی است که سال های متمادی نرخ تورم و بیکاری بالا و دورقمی داشته است و علی رغم برخورداری از منابع غنی طبیعی و انسانی، نتوانسته نرخ رشد اقتصادی قابل توجه و حتی ثابتی را طی سی سال گذشته داشته باشد. علاوه بر این، اقتصاد ایران با مشکلاتی مانند رشد اقتصادی پایین، اقتصاد وابسته به نفت، عدم رقابت پذیری محصولات تولیدی، تسلط بخش نفت در اقتصاد و نداشتن تنوع و تکثر اقتصادی، عدم شکل‌گیری ارتباط با جهان خارج به جز در بخش نفت، کسری بودجه و منفی بودن تراز تجاری بدون احتساب صادرات نفتی روبروست (موتقی و کاهه، ۱۳۹۴: ۹۶۸). در هر حال ضمن آن که این واقعیت انکار نمی شود که ما در روند توسعه گام هایی برداشته ایم، اما عواملی همچنين جنگ تحمیلی، موانع فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی سرعت روند توسعه در ایران را کاهش داده اند. دستیابی به توسعه برای دوره ای طولانی، نه تنها ضرورت رفع مشکلات مهمی مانند کسری بودجه و معضل بیکار در کشور است، بلکه برای رسیدن ایران به اهداف سند چشم‌انداز و تبدیل شدن به کشور اول منطقه در افق ۱۴۰۴ نیز امر ضروری است. به لحاظ تاریخی گذار موفقیت آمیز به توسعه در دوره ای مشخص و تقریباً کوتاه مدت، تنها در شرق آسیا و از مجرای دخالت مؤثر دولت در اقتصاد کشور تبدیل به ضرورت شده است. (منابع غنی طبیعی کشور) همراه با (نیروی کار) فراوان و آموزش دیده، مقدرات اصلی کشور، منابع و ابزار لازم برای تحقق‌گذار به توسعه سریع را در اختیار دولت قرار می دهد (همان: ۹۶۸). دولت و سرآمدان حاکم مهم ترین کارگزاران برنامه ی توسعه در کشور هستند و می بایست مدیریت نوسازی و اصلاحات در عرصه های اساسی را به عهده گیرند. دولت با اصلاحاتی مبنایی در زمینه زیر ساخت‌های فیزیکی، نهادها و سیاست ها (سیاست گذاری و رویکردهای حکمرانی) برای تولید قدرت و توانمندسازی کشور به منظور تطبیق با اقتضانات فضای جدید اعمال کنند (موتقی و کاهه، ۱۳۹۴: ۹۶۸). وظیفه تصمیم‌گیران در دولت نه حکومت بر سرنوشت انسان ها بلکه مدیریت ترتیبات عمومی و برنامه های نوسازی به منظور نیل به توسعه و ایجاد فضای عقلانی و پیش‌بینی‌پذیر برای یک زندگی مرفه انسانی است (امام جمعه زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱). دولت در این راه نیازمند اعمال اصلاحات اساسی در زمینه های فیزیکی، نهادی و سیاست‌گذاری است تا با ایجاد توازن و انسجام میان بخش های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی برنامه موفق را پیش ببرد. دولت باید گام های ابتدایی را هدفمند و برنامه ریزی شده بردارد تا پیش زمینه های ساختاری توسعه ایجاد شود. دولت با محوریت نخبگان توسعه گرا و به شدت ملی گرا وظیفه انباشت سریع سرمایه و سرمایه گذاری هدفمند آن در راستای ایجاد زیرساخت های توسعه‌ای و بازارهای جدید بر عهده می گیرد (همان: ۱۲). دولت به عنوان اصلی ترین بازیگر در عرصه ملی و فراملی است که سیاست گذاری ها و ساختار خود را با شرایط عصر جدید تطبیق می دهد. بر این اساس توسعه فرایندی است همه جانبه و معطوف به تمام ابعاد زندگی مردم و موجب تغییر در تمام ساختارهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... به گونه ای که نه تنها از لحاظ

کمی بلکه باعث تغییرات کیفی در تمام ابعاد جامعه از جمله شیوه زندگی، رفاه اجتماعی و... می‌شود. همان گونه از تعریف مشخص شد توسعه به عنوان نوعی استراتژی در جهت حرکت به سوی شرایط مطلوب در تمام ابعاد و ساختارهای زندگی اجتماعی است (امام جمعه زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰). اهمیت نقش دولت در توسعه و سامان دادن به اقتصاد تا بدان اندازه است که حتی نهادهایی مانند بانک جهانی در دهه ۱۹۸۰ متأثر از سیاست های نئولیبرال، طرح تقویت دولت کارآمد به منظور تقویت بخش خصوصی را پیشنهاد داد تا از این طریق بتوان فرایند توسعه را به پیش برد و با نیل به رونق و رشد اقتصادی فضای کسب و کار را بهبود بخشید و به تبع آن، به کاهش سطح فقر دست یازید (بانک جهانی، ۱۹۹۲: ۱۱۲). اصولاً توسعه در تمام سطوح نیازمند به برنامه ریزی، سیاست گذاری و مدیریت بهینه و مؤثر می باشد ایران طی یک قرن اخیر، با وجود چالش ها، گام های مهمی را در راستای تکوین دولت توسعه گرا برداشته است: جامعه ای شهری با طبقه متوسط رشد یافته دارد؛ بوروکراسی فراگیر و قدرتمندی در آن مستقر است؛ دولتی متکی به نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی متمرکز دارد که با تکیه بر آن می تواند در دورترین نقاط کشور اعمال حاکمیت کند؛ دارای دولتی متکی به نخبگان سیاسی و بوروکراتیک است که از نیروهای سیاسی - اجتماعی استقلال نسبی دارد؛ دولت در ایران آرمان پیشرفت و توسعه دارد و دارای نوعی ایدئولوژی ناسیونالیستی است و صفت " ایرانی " را در مقدمه مدل (توسعه ایرانی - اسلامی) مطلوب خود قرار داده است. جایگاه و اهمیت کلیت موضوع توسعه هنگامی بیش تر نمایان می شود که نیم نگاهی به تغییرات جوامع در مقیاس جهانی به عمل آید تا روشن گردد که دست کم در شش دهه اخیر (از دهه پنجاه میلادی تاکنون) توسعه همواره در ردیف موضوع های اصلی محافل برنامه ریز و تصمیم ساز ملی و بین المللی بوده و نهادها و سازمان های زیادی در سطح جهان برای کمک به تحقق توسعه و توسعه یافتگی به ویژه در کشورهای در حال توسعه بسیج شده اند (عالی زاد، ۱۳۹۴: ۱۲۶). لذا مسئله اصلی در این پژوهش تبیین جامعه شناختی عوامل مؤثر بر نگرش به عملکرد توسعه ای دولتمردان در ایران است؛ از جمله دغدغه های اصلی محقق این است که عوامل مؤثر (توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی و متغیرهای زمینه ای) بر نگرش دانشجویان به عملکرد توسعه ای دولتمردان در ایران تا چه حد تأثیر می گذارد؟ و هر کدام به چه میزان بر نگرش دانشجویان به عملکرد توسعه ای دولتمردان در ایران تأثیر می گذارند؟

تاکنون پژوهشی درباره عنوان تبیین جامعه شناختی عوامل مؤثر بر نگرش به عملکرد توسعه ای دولتمردان در ایران انجام نشده است و در اینجا تنها چکیده ای از چند عنوان مشابه را بررسی می کنیم.

جواد ارجمند و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «حکمرانی و توسعه اقتصادی در ایران» به این نتیجه رسیدند که بهبود شاخص های حکمرانی مستقل از موقعیت جغرافیایی می تواند اثرات معناداری بر ارتقای شاخص های توسعه و بنابراین افزایش رفاه اجتماعی داشته باشد، اما با بررسی مطالعات انجام گرفته می توان گفت که با توجه به نوع حکمرانی حاکم بر ایران، فرایند توسعه اقتصادی ایران در دوره های مختلف زمانی بعد از انقلاب، شرایط متفاوتی را سپری نموده است و در هر دوره ای هر یک از شاخص های حکمرانی وضعیت متفاوتی را سپری نموده اند.

بایزیدی و حسین پناهی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «فرهنگ و توسعه: مقایسه شاخص های

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

فرهنگی توسعه پذیر و ضد توسعه در ژاپن، بریتانیا و ایران» به این نتیجه رسیدند که فرهنگ ایرانی با وجود شاخص های توسعه پذیر همچون عدالت خواهی، جمع گرایی، پلورالیسم فرهنگی و احترام، دارای شاخص های فرهنگی ضد توسعه بیشتری در مقایسه با فرهنگ های اپنی و بریتانیایی است.

امام جمعه زاده و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «الگوی حکمرانی خوب؛ جامعه همکار و دولت کارآمد در مدیریت توسعه» به این نتیجه رسیدند که با استقرار شاخص های الگوی حکمرانی خوب و هم افزایی و شراکت بین بازیگران اصلی توسعه یعنی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی جامعه همکار و دولت کارآمد سازماندهی خواهد شد. از طرفی دیگر بین شاخص های الگوی حکمرانی خوب و توسعه همه جانبه ارتباط وجود دارد.

عرب مازار و نورمحمدی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «تحلیل انتقادی هدف های اقتصادی برنامه های توسعه در ایران (قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی)» به این نتیجه رسیدند که باید توسعه و برنامه های توسعه کشور با دقت علمی، تعریف و در مورد آن ها اجماع علمی حاصل شود. نتیجه بعدی این است که هیچ گونه نظریه مکتب علمی خاصی در اقتصاد کشور حاکم نبوده است تا اهداف اقتصادی برنامه های توسعه با آن تعریف شوند. در چنین فضایی، تنها منابع دولت و مردم برای رفع نارسایی ها و مشکلات کشور و آرمان و آرزوهای ساختار سیاسی و البته بدون توجه به یک نظریه علمی و راهبردی مورد نظر آن صرف شده اند و در عمل موفقیت چندانی حاصل نشده است.

موتقی، سید احمد و کاهه، علیرضا (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «دولت توسعه خواه و زمینه‌های توسعه در ایران» این ادعا را مطرح کردند که زمینه های گذار به توسعه از مسیر دخالت مؤثر دولت در اقتصاد ایران فراهم است که دسترسی دولت به منابع غنی مادی و انسانی، شامل منابع نفت و گاز و نیروی انسانی کشور، از جمله پشتوانه ها و زمینه هایی است که به دولت در رسیدن به اهداف توسعه‌ای خود یاری می رساند. هم زمان امکان عملیاتی شدن گذار به توسعه کشور از مسیر دخالت دولت در اقتصاد، در جمهوری اسلامی ایران نیز با چالش ها و موانع جدی روبه روست که برخاسته از ویژگی های خاص اقتصاد ایران یعنی گستردگی اقتصاد ناکارآمد دولتی و شیوه هزینه کرد درآمدهای نفتی توسط دولت است.

سپهردوست (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی عملکرد دولت در توسعه اقتصادی- اجتماعی روستاهای استان همدان» به این نتیجه رسید که طی سال های ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۳، اگرچه سیاست های برنامه ای دولت در رشد و توسعه بخش های روستایی استان نابرابری توزیع امکانات و تسهیلات را در پی داشت، اما مقایسه ضریب تغییرات نشان می دهد که برنامه سوم توسعه با اثراتی مثبت بر توزیع متعادل تر امکانات توسعه ای در بخش زیر ساخت ها، آموزش و بهداشت روستایی شهرستان های استان همراه بوده است.

پاپایوانو^۱ (۲۰۱۳) در بررسی نقش اعتماد در توسعه اقتصادی اروپا در فاصله سال های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۰ به این نتیجه رسید که در کشورهای با سرمایه اجتماعی بالاتر، دسترسی افراد به منابع مالی بانکی بالاتر بوده و این مناطق از بازارهای سرمایه توسعه یافته تری برخوردارند.

حسن و همکاران^۱ (۲۰۱۱) به بررسی اثر توسعه نهادی و تعمیق مالی بر رشد اقتصادی استان‌های چین طی دوره زمانی ۲۰۰۲-۱۹۸۶ پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که توسعه بازارهای مالی، محیط قانونی، آگاهی از حقوق مالکیت و کثرت گرای سیاسی با رشد اقتصادی قوی تر همراه است.

از نظر کلارک و همکارانش (۲۰۱۴) یکی از عواملی که در جهت دست یابی به هدف رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی می‌تواند نقش اساسی ایفا کند، توسعه بخش مالی است بخش مالی از بازارهای گوناگونی شامل بازار پول و سرمایه تشکیل شده است. اهمیت توسعه بخش مالی از آنجا نشأت می‌گیرد که بخش مالی کارآمد، نقشی اساسی در تجهیز منابع مالی برای سرمایه‌گذاری، تشویق ورود و تجهیز سرمایه خارجی و بهینه سازی ساز و کار تخصیص منابع ایفا می‌کند. مایکیان و ایزدی (۲۰۱۵) در مطالعه خود، اثر ساختار مالی و توسعه مالی را بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب اسلامی طی دوره ۱۹۸۹ تا ۲۰۱۱ با استفاده از روش حداقل مربعات کاملاً اصلاح شده (FMOLS) مورد بررسی قرار داده اند. نتایج بر مثبت و معنی دار شدن اثر هر دو متغیر ساختار ساختار مالی و توسعه مالی به عنوان شاخص های توسعه نظام مالی بر رشد اقتصادی دلالت می‌کند. یافته ها نیز مؤید این است که نظام مالی مبتنی بر بازار اثر قوی تری بر رشد اقتصادی دارد. همچنین، نتایج نشان می‌دهد در کوتاه مدت رابطه علی یک طرفه از متغیرهای توسعه نظام مالی به رشد اقتصادی و در بلند مدت رابطه دو طرفه وجود دارد که فرضیه مرحله توسعه یافتگی پاتریک (۱۹۶۶) را تأیید می‌نماید.

مبانی نظری پژوهش

بر مبنای هدف پژوهش یعنی تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران، به مبانی نظری پژوهش اشاره می‌گردد:

تئوری متغیر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران

تئوری ریچارد استیرز^۲: یکی از وظایف اولیه مدیران ایجاد انگیزه در کارکنان است به گونه‌ای که عملکرد آنها به بالاترین سطح ممکن برسد. بدین معنی که سختتر تلاش کنند، به طور منظم در محل کار حاضر شوند و برای عملی شدن هدف‌ها و تصمیم‌های سازمان کوشش کنند. البته عملکرد علاوه بر انگیزش به توانایی فرد و آمادگی محیط نیز بستگی دارد. روابط متغیرها به شکل زیر می‌باشد.

$$P=f(A,M,E)$$

P=عملکرد مدیریت

A=توانمندی اجرای برنامه‌ها

M=انگیزش پذیرش نوآوری

E=امکان تغییر محیط

برای اینکه فردی به سطح بالایی از انگیزش برسد، باید تصمیم بگیرد که کار را انجام دهد. (انگیزش) بتواند کار را انجام دهد (توانایی) و مواد و وسایل مناسب انجام کار را در اختیار داشته

1. Hassan et al.

2. Richard Steers

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

باشد (محیط). نبود هر یک از زمینه‌ها به عملکرد لطمه می‌زند. بنابراین مدیر باید اطمینان حاصل کند که شرایط سه‌گانه فوق فراهم می‌باشد (الوانی و معمارزاده، ۱۳۸۶: ۱۱۶).

تئوری مارتین فیش باین و آیسک آیزن^۱

مشهورترین و مهم‌ترین تئوری را در زمینه نگرش فیش باین و آیزن ارائه کرده‌اند، بنظر فیش باین و آیزن در اثرشان فهمیدن گرایش‌ها و پیشگویی رفتار اجتماعی، گرایش یا گرایش به سوی آن رفتار، یک متغیر فردی و شخصی است و طی آن کنشگران انجام یک رفتار یا یک پدیده را از نظر نگرش یا طرز تلقی موجود، مورد ارزیابی و یا تقلید قرار می‌دهند که آیا رفتار یا پدیده مذکور خوب است یا بد؟ لذا گرایش بر این اساس به نوبه خود تابع دو بعد می‌باشد (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۰۱). گرایش به معنی یک نظام از تمایلات، عقاید و اعتقادات یک فرد نسبت به پدیده‌های محیط خود می‌باشد. این نظام از تمایلات و ... در طول زمان در پی تاثیرات محیطی (مثلاً تربیت) و تجربیات (به معنی وسیع آن) شکل‌گیری می‌شود و کم‌وبیش دارای قوام و دوام می‌باشد (رفیع پور، ۱۳۷۲: ۵). ۱- انتظار فایده: یعنی کنشگران تا چه حد از یک رفتار یا پدیده خاص در آینده دور یا نزدیک، در ارضاء نیازهای شخصی یا جمعی از لحاظ شاخص‌های ذهنی گرایش انتظار فایده خواهند داشت؟ ۲- ارزیابی فایده: یعنی آیا آن رفتار یا پدیده خاص در حال حاضر نسبت به گذشته، در ارضاء نیازهای شخصی یا جمعی، از لحاظ شاخص‌های عینی برای کنشگران احساس فایده به وجود می‌آورد یا نه؟. هنجار ذهنی در تئوری فیش باین - آیزن منعکس‌کننده نفوذ و فشار اجتماعی روی یک شخص برای انجام یک رفتار است. بدین معنی که شخص به آن توجه دارد که تا چه حد رفتارش مورد تایید یا توبیخ افراد یا گروه‌های خاص قرار خواهد گرفت. این افراد یا گروه‌ها در واقع نقش یک مرجع هدایت‌کننده رفتار را دارند که ممکن است پدر، مادر، دوستان نزدیک و همکاران و یا اهالی یک محل باشند این متغیر خود به دو عامل تجزیه می‌شود: ۱- انتظار آنکه یک رفتار خاص از سوی دیگر افراد مهم گروه چگونه ارزیابی می‌شود که ما از این پس این دیگر افراد مهم را دیگران می‌نامیم. ۲- انگیزه فرد برای پیروی از انتظارات دیگران (رفیع پور، ۱۳۷۲: ۱۱).

تئوری متغیر نگرش به توسعه اقتصادی^۲

نظریه روستو^۳ (۱۹۱۶): نظریه روستو را می‌توان پرآوازه‌ترین و جنجال‌برانگیزترین صاحب نظر در بین صاحب‌نظران توسعه اقتصادی خواند. آرای توسعه‌ای این صاحب نظر بیش از همه آرای توسعه‌ای دیگر مورد بحث و جدل‌های موافق و مخالف قرار گرفته است که این، صرف نظر از واکنش نسبت به نقش سیاسی روستو و مشاغل دولتی او، می‌تواند بازگوی اهمیت و قابلیت تأثیرگذاری آرا او باشد. مهم‌ترین بخش آرای توسعه‌ای روستو، نظر او درباره گذار از جامعه سنتی به جامعه صنعتی است که نخستین بار در کتاب مراحل رشد اقتصادی؛ بیانیه‌ای غیر کمونیستی مطرح شد و به مدل پنج مرحله‌ای روستو و یا مدل توصیف مرحله‌ای رشد مرسوم است. این پنج مرحله از این قرارند: ۱- جامعه سنتی که مشخصه آن تولید محصولات کشاورزی

1. Martin Fishbine and Ice Eisen
2. Economic Development
3. Rostou

است و بر محور خانواده یا طایفه سازمان یافته است و تقدیرگرایی مزمن بر آن حاکم است، ۲- شرایط قبل از خیز اقتصادی که لازمه ورود به مرحله دگرگونی و پیشرفت است، ۳- محله خیز اقتصادی که مشخصه آن فاصله گرفتن از جامعه سنتی از طریق افزایش سرمایه گذاری، گسترش شهرنشینی و ارتقاء بهروری است، ۴- مرحله بلوغ که طی آن تولیدات صنعتی تنوع شده و تکنیک‌های نوین ابداع می شود، ۵- بالاخره مرحله انبوه که با بالا رفتن سطح زندگی و افزایش شمار کارمندان و کارگران متخصص و ماهر و افزایش سرمایه گذاری ها در زمینه های تأمین اجتماعی، بهداشت و رفاه عمومی همراه است (حقیقی، ۱۳۹۵: ۸۸).

تئوری تودارو^۱: در کتاب توسعه اقتصادی در جهان سوم می نویسد توسعه را باید جریانی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است (تودارو، ۱۳۷۰: ۱۳۵).

تئوری متغیر نگرش به توسعه سیاسی

نظریه ادوارد شیلز^۲: توسعه سیاسی را به گونه ای مستقل و پویا در نظر می گیرد که از اصول ویژه خود پیروی می کند. او به نقش و جایگاه همه دولت های در حال پیشرفت اشاره می کند و مهم ترین مانع توسعه سیاسی در جوامع جهان سوم را شکاف میان سنت و مدرنیته می داند. از این رو، به نظر شیلز ما با تعداد روندهای نوسازی مواجه خواهیم بود که خود ناشی از میزان آشتی پذیری سنت و مدرنیته است (بدیع، ۱۳۸۴: ۴۹).

نظریه آدریان لفت ویچ^۳: بیان می دارد که دولت های اقتدارگرا مانع بزرگی بر سر راه توسعه سیاسی هستند، چرا که نخبگان بوروکراتیک و سیاسی آن ها، به استقلال نسبی از نیروهای اجتماعی دست یافته اند و به همین دلیل، نهادهای جامعه مدنی مورد بی توجهی قرار گرفته و در صورت شکل گیری، ضعیف بوده و زیر نفوذ و کنترل شدید دولت قرار دارند (لفت ویچ، ۱۳۸۴: ۲۲۳).

تئوری متغیر نگرش به توسعه اجتماعی

دونگ کیم^۴: توسعه اجتماعی را درجه ای از ساختار اجتماعی می داند که به اکثریت مردم محروم جامعه نه تنها اجازه تقاضا برای برخورداری از منابع ملی را می دهد بلکه در جهت رسیدن به آن هدف، آنها را یاری می کند. از نظر او اگر تغییر ساختاری جامعه در مسیری باشد که فرصت‌های لازم را برای دستیابی توده محروم به سهم خود از منابع ملی در اختیار آنها قرار دهد، این مسیر، در اصل همان فرایند توسعه است. در واقع فرایند توسعه اجتماعی از دیدگاه این رهیافت، فرایندی است عاری از استعمار و استثمار خارجی در جامعه (نظری، ۱۳۷۷: ۱۳۲).

بانک جهانی^۵: توسعه اجتماعی را فرایند ایجاد دگرگونی های بنیادی در ساختارها و روابط

1. Todaro
2. Edward Shils
3. Adrian Leftwich
4. Dong Kim
5. World Bank

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

اجتماعی با انگیزه تحقق اهدافی همچون ادغام اجتماعی، انسجام اجتماعی و پاسخگو کردن کارگزاران، امکانات و سازمان های صاحب قدرت می داند (کلانتری و دیگران، ۱۳۹۳: ۵).

تئوری متغیر نگرش به توسعه فرهنگی

تئوری آنتونی گیدنز^۱: عوامل فرهنگی نظیر: هنجارها، ارزش ها، اعتقادات و اعمال مذهبی، شیوه های تفکر و آگاهی، نظام های ارتباطی و رهبری ممکن است نیروی محافظه کار یا نوآور در زندگی اجتماعی ایجاد نمایند. معهذا در بسیاری از اوقات، عوامل فرهنگی بویژه اعتقادات مذهبی مبتنی بر خصلت انتقادی و نوگرایانه، در اعمال فشار برای ایجاد تغییر اجتماعی نقشی برانگیزنده ایفا می کنند. بنابراین عوامل فرهنگی به‌ویژه رهبران سیاسی و نظامی، شخصیت های بزرگ دینی، نوآوران در عرصه علم و فلسفه قادر به دنبال کردن سیاست های پویا هستند و می توانند توده ای را به دنبال خود بکشانند. و یا اینکه در برخورد با مسائل فرهنگی تغییر، شیوه های تفکر قدیمی را در راستای: ترویج آرمان های بهبود زندگی فردی، آزادی و برابری، مشارکت دموکراتیک براساس اقتدار عقلانی، به منظور بهبود و توسعه شیوه های زندگی و ترقی بشر در بیشتر نواحی دنیا، بر این اساس تغییر دهند (صدفی، ۱۳۹۷: ۱۲).

سازمان بین المللی و فرهنگی یونسکو^۲، توسعه فرهنگی را پیش نیاز توسعه یافتگی در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... می داند. بنابراین توسعه فرهنگی فرایندی است که طی آن تغییراتی در حوزه های ادراکی، شناختی، ارزشی و گرایش انسان های جوامع به وجود می آید. حاصل توسعه فرهنگی کنار گذاشتن خرده فرهنگ های غلط پیشین و جایگزینی آن با تفکری است که در اجتماع، محور تفکر انسان قرار گرفته و هدف آن دست یابی به نگرشی نو و دانایی محور نسبت به تمام مسائل جهان است. مفهوم توسعه فرهنگی برای نخستین بار در کنفرانس بین‌المللی سیاست های فرهنگی که در سال ۱۹۷۰ از سوی یونسکو در ونیز برگزار شد، مطرح گردید (کواکس، ۱۳۸۰: ۱۰). مقصود از توسعه ی فرهنگی، ایجاد شرایط و امکانات مادی و معنوی مناسب برای افراد جامعه به منظور شناخت جایگاه آنان و رشد و افزایش علم و دانش و معرفت انسان ها و هم چنین آمادگی برای تحول و پیشرفت و پذیرش اصول کلی توسعه، نظیر قانون‌پذیری، نظم و انضباط، بهبود روابط اجتماعی و انسانی و افزایش توانایی های علمی و اخلاقی و معنوی برای همه ی افراد جامعه است (نظرپور، ۱۳۷۸: ۴۴).

فرضیه های پژوهش

۱. بین نگرش به توسعه اقتصادی و نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران، رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین نگرش به توسعه سیاسی و نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران، رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین نگرش به توسعه اجتماعی و نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران، رابطه معناداری وجود دارد.

1. Anthony Giddens

2. Unesco

۴. بین نگرش به توسعه فرهنگی و نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران، رابطه معناداری وجود دارد.

۵. بین متغیرهای زمینه‌ای و نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران، رابطه معناداری وجود دارد.

اهداف پژوهش

- تبیین رابطه نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (متغیر وابسته) و متغیرهای مستقل اصلی (نگرش به توسعه اقتصادی، نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اجتماعی، نگرش به توسعه فرهنگی).
- تبیین رابطه بین نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (متغیر وابسته) و متغیرهای مستقل زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت مهاجرت، مقطع تحصیلی، نوع دانشگاه، وضعیت تأهل، وضعیت مسکن، وضعیت اشتغال، وضعیت ایاب و ذهاب، وضعیت شرکت در انتخابات، بُعد خانوار، سن).

۳۷۹

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، از نوع کاربردی و از لحاظ شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها، توصیفی و همبستگی می‌باشد. جامعه آماری در تحقیق حاضر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی - شهر زنجان می‌باشد. که براساس آمار روابط عمومی دانشگاه‌ها در سال ۹۷-۹۶ تعداد آنها ۱۹۱۷۶ نفر می‌باشد. و با استفاده از جدول مورگان ۳۷۳ نفر به عنوان حجم نمونه محاسبه و به دست آمده است. همچنین برای پایای بیشتر حجم نمونه به ۳۹۰ نفر افزایش یافت. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد؛ در مرحله اول: دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی - شهر زنجان به چهار دانشکده: (۱- دانشکده کشاورزی، ۲- دانشکده علوم، ۳- دانشکده علوم انسانی، ۴- دانشکده مهندسی)، تفکیک گردید. در مرحله دوم: (انتخاب چند رشته تحصیلی از بین رشته‌های تحصیلی در هر دانشکده)، مرحله سوم: نمونه‌گیری طبقه‌ای یا سهمیه‌ای (سهم دادن به هریک از مقاطع تحصیلی) و در مرحله آخر، پاسخگویان به روش تصادفی به نحوی که هر یک از افراد جامعه آماری دارای شانس مساوی برای انتخاب شدن به‌عنوان جمعیت نمونه را داشتند مطالعه شدند. شیوه گردآوری داده‌ها میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه بود. روایی و پایایی پژوهش و سنجش توزیع نرمالیته داده‌ها از طریق آزمون آلفای کرونباخ (۰/۸) و آزمون اسمیرنوف کلموگروف ($\text{sig} > 0/05$) مورد تایید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها در چند مرحله و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS انجام شد و به تناسب فرضیات پژوهش از آماره‌ها و آزمون‌های آماری استفاده شد.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش

بر مبنای هدف پژوهش یعنی تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر (شامل: توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی و متغیرهای زمینه‌ای) بر متغیر وابسته (یعنی نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران)؛ به تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق، اشاره می‌گردد:

- تعریف مفهومی نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (تئوری ریچارد

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

استیرز): از وظایف اولیه مدیران ایجاد انگیزه در کارکنان است به گونه ای که عملکرد آنها به بالاترین سطح ممکن برسد؛ بدین معنی که سخت‌تر تلاش کنند، به طور منظم در محل کار حاضر شوند و برای عملی شدن هدف‌ها و تصمیم‌های سازمان کوشش کنند. البته عملکرد علاوه بر انگیزش به توانایی فرد و آمادگی محیط نیز بستگی دارد. روابط متغیرها به شکل زیر می باشد:

$$P=f(A,M,E)$$

P=عملکرد مدیریت

A=توانمندی اجرای برنامه‌ها

M=انگیزش پذیرش نوآوری

E=امکان تغییر محیط

برای اینکه فردی به سطح بالایی از انگیزش برسد، باید تصمیم بگیرد که کار را انجام دهد. (انگیزش) بتواند کار را انجام دهد (توانایی) و مواد و وسایل مناسب انجام کار را در اختیار داشته باشد (محیط). نبود هر یک از زمینه‌ها به عملکرد لطمه می زند. بنابراین مدیر باید اطمینان حاصل کند که شرایط سه گانه فوق فراهم می باشد (الوانی و معمارزاده، ۱۳۸۶: ۱۱۶). تعریف عملیاتی نگرش به عملکرد توسعه ای دولتمردان در ایران (تئوری ریچارد استیرز): بر مبنای ابعاد سه گانه متغیر نگرش به عملکرد توسعه ای دولتمردان در ایران می‌توان به ابعاد ذیل اشاره نمود: ۱- بُعد توانمندی اجرای برنامه‌ها، ۲- بُعد انگیزش پذیرش نوآوری، ۳- بُعد امکان تغییر محیط.

● تعریف مفهومی نگرش به توسعه اقتصادی (تئوری پیتر بائر): آثار بائر عمدتاً به نقش فعالیت تجاری و اهمیت بخش غیر رسمی در کشورهای در حال توسعه، نقش محصولات پولی در توسعه، رابطه بین پیشرفت اقتصادی و توزیع شغلی، مسائل نظری و علمی مربوط به قیمت و ایجاد ثبات در درآمد مربوط می شود. آثار بائر همچنین در برگیرنده انتقادات تندی درباره برخی موضوعات بین المللی مربوط به توسعه از قبیل مدار بسته یا دور باطل فقر، شکاف فزاینده اختلاف درآمد در میان کشورها، طرز عمل کمک های خارجی و جنبه های نظری و عملی برنامه ریزی توسعه اقتصادی است. بائر مخالف سرسخت دخالت دولت در امور اقتصادی در کشورهای در حال توسعه است و این دخالت را تجربه اندوهناک توصیف می کند که فقط منجر به تحکیم هزینه های گزاف به تولیدکنندگان می شود و معتقد است که مدل های متداول رشد، بر ثابت ماندن عوامل مهمی مانند وضعیت سیاسی، نگرش مردم و وضع دانش عمومی تأکید دارند، در حالی که تجارت واقعی بازگویی تغییر مستمر این عوامل در فرایند توسعه است. بائر براساس مطالعات خود در دهه ۱۹۵۰ به این نتیجه رسید که برنامه‌ریزی جامع متمرکز برای پیشرفت اقتصادی ضرورت ندارد و چه بسا احتمال دارد که آن را با تأخیر نیز مواجه سازد و نه تنها چیزی بر منابع نمی افزاید که موجب انحراف منابع از سایر مصارف دولتی و خصوصی نیز می شود. و حکومت های فردگرایانه را که در بسیاری از کشورهای کمتر توسعه یافته حاکم است تقویت می کند. همچنین در تولید محصولات، تقاضای مصرف کنندگان را نادیده می گیرد و حیطه انتخاب و اختیار مردم را محدود می‌سازد. او در جمع بندی از آرمان نوسازی و توسعه استدلال می کند که عقب ماندگی تنها

یک نمونه آشکار از این واقعیت است که ترقی مادی بیش از آنکه به منابع فیزیکی مربوط باشد به ویژگی های شخصی، نهادها، رسوم اجتماعی و ترتیبات سیاسی بستگی دارد که موجد انگیزه برای تلاش و موفقیت هستند. باثر ابعاد فرایند توسعه اقتصادی را به این ترتیب خلاصه کرد: ۱- تحدید نقش دولت، ۲- اتکای تقریباً تام به بازار، ۳- اتکا به بازار جهانی سرمایه، ۴- احتراز از دریافت کمک های خارجی در تأمین نیازهای سرمایه ای، ۵- آزادسازی تجارت (حقیقی، ۱۳۸۹: ۴۵). تعریف عملیاتی نگرش به توسعه اقتصادی (تئوری پیتز بائر): بر مبنای ابعاد پنج گانه متغیر نگرش به توسعه اقتصادی می توان به ابعاد ذیل اشاره نمود: ۱- بُعد تحدید نقش دولت، ۲- بُعد اتکای تقریباً تام به بازار، ۳- بُعد اتکای به بازار جهانی سرمایه، ۴- بُعد احتراز از دریافت کمک های خارجی در تأمین نیازهای سرمایه ای، ۵- بُعد آزادسازی تجارت.

● تعریف مفهومی نگرش به توسعه سیاسی (تئوری والتر بنیامین^۱): بنیامین نیز عقیده دارد تشریح اصول سیاسی باید حاوی شیوه هایی از اندازه گیری، ویژگی ها و عملکرد سیستم باشد. وی ابعاد کلیدی زیر را به عنوان نمونه برای توسعه سیاسی معرفی می نماید: ۱- بُعد مشارکت سیاسی، ۲- بُعد نهادینه کردن سیاسی، ۳- بُعد یکپارچگی ملی، به نظر وی فرایند توسعه سیاسی مجموعه ای از تغییرات سیاسی و تاریخی است که همراه با تهاجم صنعتی در جامعه رخ می دهد (هدی، ۱۹۷۸: ۹۴). تعریف عملیاتی نگرش به توسعه سیاسی (تئوری والتر بنیامین): بر مبنای ابعاد سه گانه متغیر نگرش به توسعه سیاسی می توان به ابعاد ذیل اشاره نمود: ۱. بُعد مشارکت سیاسی، ۲- بُعد نهادینه کردن سیاسی، ۳- بعد یکپارچگی ملی.

● تعریف مفهومی نگرش به توسعه اجتماعی (تئوری آرت شولت^۲): توسعه اجتماعی فرایندی از تغییرات است که منجر به بهبود در بهزیستی و روابط اجتماعی می شود که منصفانه تر و سازگارتر با اصول حکومت دموکراتیک و عادلانه است. تعریف عملیاتی نگرش به توسعه اجتماعی (تئوری آرت شولت): بر مبنای ابعاد چهار گانه متغیر نگرش به توسعه اجتماعی می توان به ابعاد ذیل اشاره نمود: ۱. بُعد امنیت اجتماعی، ۲- بُعد کیفیت زندگی، ۳- بُعد عدالت اجتماعی، ۴- بُعد همبستگی (وفاق) اجتماعی.

● تعریف مفهومی نگرش به توسعه فرهنگی (تئوری آنتونی گیدنز^۳): عوامل فرهنگی نظیر هنجارها، ارزش ها، اعتقادات و اعمال مذهبی، شیوه های تفکر و آگاهی، نظام های ارتباطی و رهبری ممکن است نیروی محافظه کار یا نوآور در زندگی اجتماعی ایجاد نمایند. با این همه در بسیاری از اوقات، عوامل فرهنگی به ویژه اعتقادات مذهبی مبتنی بر خصلت انتقادی و نوگرایانه، در اعمال فشار برای ایجاد تغییر اجتماعی نقشی برانگیزنده ایفا می کنند. بنابراین عوامل فرهنگی به ویژه رهبران سیاسی و نظامی، شخصیت های بزرگ دینی، نوآوران در عرصه علم و فلسفه قادر به دنبال کردن سیاست های پویا هستند و می توانند توده ای را به دنبال خود بکشانند و یا اینکه در برخورد با مسائل فرهنگی تغییر، شیوه های تفکر قدیمی را (در راستای ترویج آرمان های بهبود زندگی فردی، آزادی و برابری، مشارکت دموکراتیک

1. Walter Benjamin
2. Art Shult
3. Anthony Giddens

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

براساس اقتدار عقلانی)، به منظور بهبود و توسعه شیوه‌های زندگی و ترقی بشر در بیشتر نواحی دنیا، اساساً تغییر دهند (صدفی، ۱۳۹۷: ۱۲). تعریف عملیاتی نگرش به توسعه فرهنگی (آنتونی گیدنز): بر مبنای ابعاد چهارگانه متغیر نگرش به توسعه فرهنگی می‌توان به ابعاد ذیل اشاره نمود: ۱- بُعد ترویج آرمان‌های بهبود زندگی فردی، ۲- بُعد آزادی و برابری، ۳- بُعد مشارکت دموکراتیک براساس اقتدار عقلانی.

● تعریف مفهومی متغیرهای مستقل زمینه‌ای (پیتر رسی و رابرت چین): به عقیده پیتر رسی و رابرت چین، منظور از متغیرهای زمینه‌ای، تمام مشخصه‌های بیولوژیکی و اجتماعی شهروندان است اهمیت متغیرهای زمینه‌ای از آنجا ناشی می‌شود که بسیاری از این ویژگی‌ها ممکن است نقش فزاینده یا کاهنده‌ای در میزان متغیر وابسته تحقیق داشته باشند. بدین ترتیب سؤال این است که چگونه می‌توان به طور نسبتاً مطمئن متغیرهای زمینه‌ای را به طور سیستماتیک جستجو و آنها را در تحقیقاتمان بررسی نمائیم. رسی و همکارانشان در کتاب اخیرشان با عنوان «ارزیابی برنامه‌ها» ضمن اشاره به محدودیت‌های تئوری‌های علوم اجتماعی در جهت یافتن متغیرها و مشکلات و موانعی که در نتیجه، در راه بررسی و ارزیابی تأثیرات نهادها و سازمان‌ها وجود دارد چند دسته از متغیرهایی را که هنگام ارزیابی لازم هستند ذکر می‌کنند. بمنظور یافتن متغیرها به صورت سیستماتیک‌تر تئوری از آقای رابرت چین مناسب بنظر می‌رسد (رفیع پور، ۲۳: ۱۳۷۲-۲۲). تعریف عملیاتی متغیرهای مستقل زمینه‌ای (پیتر رسی و رابرت چین): ۱- صفات فردی (سن، جنس، سواد، وضعیت اقتصادی، تأهل، قومیت، آگاهی، نوع شغل) ۲- صفات خانوار (برنامه زندگی، تعداد اعضا و تعداد بچه‌ها، درآمد خانوار، اموال، مشاغل، وضعیت مسکن، قومیت) ۳- صفات واحد سازمانی (اندازه، سطوح دستوردهی و تصمیم‌گیری، تعداد واحدها، تعداد نقش‌ها و فعالیت‌ها، نوع صفت، نرخ رشد و میزان بودجه) ۴- صفات مجتمع‌ها براساس تقسیمات کشوری (مانند روستاها و شهرها، ساخت اقتصادی، ساخت سیاسی، وضعیت جغرافیایی، جمعیت، نرخ رشد و تراکم جمعیت).

۳۸۲

یافته‌های پژوهش

الف) توصیف ویژگی‌های جامعه مورد مطالعه

طبق جدول ۱، بر مبنای نیاز به تنظیم فراوانی متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت مهاجرت، مقطع تحصیلی، نوع دانشگاه، وضعیت تأهل، وضعیت مسکن، وضعیت اشتغال، وضعیت ایاب و ذهاب، وضعیت شرکت در انتخابات، دیدگاه نسبت به نوع نظام حکومتی، بُعد خانوار و سن)؛ با توجه به خروجی ناشی از آمار توصیفی، داده‌های تحقیق (به درصد)، می‌توان گفت:

بیشترین توزیع متغیرهای زمینه‌ای مربوط است به: دانشجویان مرد یا پسر (۶۷/۲)، ساکن شهر زنجان (۶۶/۴)، مقطع لیسانس / ارشد (۹۵/۱)، متأهل (۵۸/۵)، دارای مسکن غیر شخصی (۵۷/۵۲)، شاغل (۵۳/۶)، دارای وسیله نقلیه شخصی (۵۶/۷)، مشارکت کننده در انتخابات (۸۱/۰)، دارای خانواده بیشتر از ۳ نفر (۶۲/۶)، بیشتر از ۳۰ سال سن (۵۰/۳) که در دانشگاه آزاد اسلامی زنجان، مشغول به تحصیل هستند.

کمترین توزیع متغیرهای زمینه‌ای مربوط است به: دانشجویان زن یا دختر (۳۲/۸)، غیر بومی

(۳۳/۶)، مقطع دکترا (۴/۹)، مجرد (۴۱/۵)، دارای مسکن شخصی (۴۲/۸)، غیرشاغل (۴۶/۴)، وسیله ترددشان عمومی (۴۳/۳)، عدم مشارکت در انتخابات (۱۹/۰)، دارای خانواده کمتر از ۳ نفر (۳۷/۴)، کمتر از سی سال سن (۴۹/۷) که در دانشگاه دولتی زنجان، مشغول به تحصیل هستند.

جدول ۲: موقعیت اقتصادی و اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی - شهر زنجان

(1)	(0)	سؤالات فردی یا شخصی (متغیرهای زمینه‌ای)
مرد/پسر	زن/دختر	جنسیت پاسخگو (لطفاً پاسخگوی گرامی علامت بزنید)
همین شهر/بومی	شهردیگر/غیربومی	شما اهل همین شهرید یا از شهر دیگری آمدید؟
دکتری	لیسانس/ارشد	الآن در چه مقطعی مشغول به تحصیل هستید؟
دولتی	غیردولتی/آزاد	ممکنه دانشگاه محل تحصیلتان را بفرمایید؟
متاهل	مجرد	در حال حاضر شما مجردید یا ازدواج کرده‌اید؟
شخصی	غیرشخصی	خانه‌ای که در آن هستید متعلق به خودتان است یا خیر؟
شاغل	غیرشاغل	در حال حاضر مشغول به کاری هستید یا نه؟
شخصی	عمومی	بیشتر از چه نوع وسیله‌ای برای ایاب و ذهاب استفاده می‌کنید؟
بلی شرکت کردم	خیر شرکت نکردم	تا بحال اصلاً در انتخابات ریاست جمهوری شرکت داشتید؟
خانواده بیش از ۳ نفر	خانواده تا ۳ نفر	چند نفر باهم زیر یک سقف در خانه زندگی می‌کنید؟
بیش از ۳۰ سال	تا ۳۰ سال	ممکنه بفرمائید چند سال (سن) دارید؟

۳۸۳

ب) آزمون فرضیه‌های پژوهش

طبق جدول ۲ و ۳، بر مبنای آزمون فرضیه‌های دو متغیره (ضریب همبستگی پیرسون) می‌توان گفت:

- بین نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (متغیر وابسته) و متغیرهای مستقل اصلی (نگرش به توسعه اقتصادی، نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اجتماعی، نگرش به توسعه فرهنگی)، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.
- بین نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (متغیر وابسته) و متغیرهای مستقل زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت مهاجرت، مقطع تحصیلی، نوع دانشگاه، وضعیت تأهل، وضعیت مسکن، وضعیت اشتغال، وضعیت ایاب و ذهاب، وضعیت شرکت در انتخابات، بُعد خانوار، سن)، رابطه معناداری مشاهده نشد.

جدول ۲: ضریب همبستگی پیرسون^۱ بین متغیرهای مستقل اصلی و متغیر وابسته

1. Pearson Correlation

تبيين جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غير دولتی شهر زنجان)

(V4)	(V3)	(V2)	(V1)	(Y)	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۶۳۱	۰/۷۰۰	۰/۷۹۵	۰/۷۶۳		نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان	(Y) متغیر وابسته
۰/۷۶۲	۰/۸۶۷	۰/۶۹۵		۰/۷۶۳	نگرش به توسعه اقتصادی	(V1)
۰/۶۳۱	۰/۶۵۷		۰/۶۹۵	۰/۷۹۵	نگرش به توسعه سیاسی	(V2) متغیرهای مستقل
۰/۸۸۰		۰/۶۵۷	۰/۸۶۷	۰/۷۰۰	نگرش به توسعه اجتماعی	(V3)
	۰/۸۸۰	۰/۶۳۱	۰/۷۶۲	۰/۶۳۱	نگرش به توسعه فرهنگی	(V4)

بر اساس نتایج جدول ۲ می‌توان بیان نمود که از نظر دانشجویان، عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (به طور مستقیم و نسبتاً شدید) بستگی به مدیریت توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی، توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی دولتمردان دارد.

جدول ۳: ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل زمینه‌ای و متغیر وابسته

ضریب همبستگی پیرسون	نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (متغیر وابسته)
۰/۰۹۳	جنسیت
**۰/۱۳۷	وضعیت مهاجرت
**۰/۱۴۹	مقطع تحصیلی
*۰/۱۰۵	نوع دانشگاه
۰/۰۱۴	وضعیت تأهل
۰/۰۴۷	وضعیت مسکن
**۰/۱۸۸	وضعیت شغلی
-۰/۰۸۲	وسیله تردد
-۰/۰۲۳	وضعیت شرکت در انتخابات
۰/۰۳۲	بُعد خانوار
**۱۵۱.	سن

زمینه‌ای

بر اساس جدول سوم: می‌توان استدلال نمود که نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان بر حسب متغیرهای زمینه‌ای تفاوت معناداری با عملکرد توسعه‌ای دولتمردان نداشته است و مشابه هم بوده‌اند. بر این مبنا فرضیه پژوهش رد و فرضیه صفر مبنی عدم رابطه نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان و متغیرهای زمینه‌ای تایید می‌گردد.

دوم) فرضیه چندمتغیره پژوهش

به نظر می‌رسد نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (Y) (متغیر وابسته) از لحاظ متغیرهای مستقل زمینه‌ای (Xi) (اعم از: جنسیت، وضعیت مهاجرت، مقطع تحصیلی، نوع دانشگاه، وضعیت تأهل، وضعیت مسکن، وضعیت اشتغال، وضعیت ایاب و ذهاب، وضعیت شرکت در انتخابات، بُعد

خانوار، سن)، بستگی به نگرش به توسعه اقتصادی (V1)، نگرش به توسعه سیاسی (V2)، نگرش به توسعه اجتماعی (V3)، نگرش به توسعه فرهنگی (V4) (عوامل مؤثر)، داشته باشد.

آزمون فرضیه چندمتغیره پژوهش

(۱) تأمین اعتبار تحلیل رگرسیون

طبق جدول ۴، در این تحقیق با برآورد ضریب تحمل یا مقدار تولرانس در نگرش به توسعه سیاسی (۰/۴۹۶)، نگرش به توسعه اقتصادی (۰/۴۷۱)، میزان شرکت در انتخابات (۰/۹۲۰)، سن (۰/۹۷۷)، می توان گفت: این میزان (بین صفر و یک) حائز اندازه ای مطلوب برای نمایش همبستگی میان متغیرهای مستقل می باشد. درواقع متغیرهای مستقل علاوه بر اینکه در یک آستانه قابل تحمل (با توجه به مقادیر اغماض) بر یکدیگر تأثیر و تأثر دارند. با برآورد مقدار عامل تورم واریانس که در آن سهم نگرش به توسعه سیاسی (۰/۴۹۶)، نگرش به توسعه اقتصادی (۰/۴۷۱)، میزان شرکت در انتخابات (۰/۹۲۰)، سن (۰/۹۷۷)، تقریباً مساوی یک تلقی می گردد؛ حاکی از آن است که می توان پذیرفت بین این متغیرهای مستقل واردشده در مدل رگرسیونی (نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اقتصادی، شرکت درانتخابات، سن) در تأثیرگذاری بر متغیر وابسته (نگرش به عملکرد توسعه ای دولتمردان) مشکل هم خطی وجود ندارد.

جدول ۳: ضرایب مدل رگرسیونی عوامل مؤثر بر متغیر وابسته

آماره	آماره های تشخیص های هم خطی		مدل رگرسیونی
	دوربین واتسون ^۱	عامل تورم واریانس ^۳	
		۲/۰۱۵	نگرش به توسعه سیاسی
		۰/۱۲۵	نگرش به توسعه اقتصادی
۱/۷۰۷	۱/۰۸۷	۰/۹۲۰	میزان شرکت در انتخابات
	۱/۰۲۴	۰/۹۷۷	سن

(۲) وزن عوامل مؤثر بر متغیر وابسته (خلاصه مدل رگرسیونی)
طبق جدول ۵، بیش از نیمی^۴ (۷۴ درصد) از تغییرات متغیر وابسته، در سطح معناداری قابل قبول، مربوط به این مدل می باشد و الباقی تغییرات متغیر وابسته، به تأثیرات ناشی از روابط بین این متغیرها و یا روابط با سایر متغیرهای مستقل که در این معادله وارد نشده اند، بستگی دارد؛ بنابراین در ارتباط با تأثیرگذاری متغیرهای مستقل واردشده در مدل رگرسیونی بر متغیر وابسته، در این تحقیق می توان گفت:

1. Durbin-Watson
2. Tolerance Value
3. Variance Inflation Factor =VIF
4. $R^2_{yx_i} = 0/648$

تبيين جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

۱. تفسیر مُدل ۱: با توجه به تأثیر نگرش به توسعه سیاسی، بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y در سطح معناداری قابل قبول^۱، ملاحظه می‌گردد که نگرش به توسعه سیاسی، مقدار ۶۳ درصد از واریانس نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y را (برمبنای مجذور رگرسیون اصلاح‌شده) تبیین می‌نماید.

۲. تفسیر مُدل ۲: با توجه به تأثیرگذاری اشتراکی نگرش به توسعه سیاسی و نگرش به توسعه اقتصادی، بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y در سطح معناداری قابل قبول، ملاحظه می‌گردد که با اضافه شدن نگرش به توسعه اقتصادی، مقدار ۷۱ درصد از واریانس نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (برمبنای مجذور رگرسیون اصلاح‌شده) تبیین می‌گردد؛ که درعین حال این تأثیرگذاری مشترک ناشی از نگرش به توسعه سیاسی و نگرش به توسعه اقتصادی (برمبنای تغییر مجذور رگرسیون) باعث اضافه شدن حدود ۸ درصد از واریانس مورد تبیین در راستای نیل به تغییر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان شده است.

۳. تفسیر مُدل ۳: با توجه به تأثیرگذاری اشتراکی نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اقتصادی و میزان شرکت درانتخابات، بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y در سطح معناداری قابل قبول، ملاحظه می‌گردد که با اضافه شدن میزان شرکت درانتخابات، مقدار ۷۳ درصد از واریانس نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y (برمبنای مجذور رگرسیون اصلاح‌شده) تبیین می‌گردد؛ که درعین حال این تأثیرگذاری مشترک ناشی از نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اقتصادی و میزان شرکت درانتخابات، (برمبنای تغییر مجذور رگرسیون) باعث اضافه شدن حدود ۲ درصد از واریانس مورد تبیین جهت نیل به تغییر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y می‌شود.

۴. تفسیر مُدل ۴: با توجه به تأثیرگذاری اشتراکی نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اقتصادی، میزان شرکت درانتخابات و میزان سن دانشجویان، بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y در سطح معناداری قابل قبول، ملاحظه می‌گردد که با اضافه شدن میزان سن دانشجویان، مقدار ۶۵ درصد از واریانس نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y (برمبنای مجذور رگرسیون اصلاح‌شده) تبیین می‌گردد؛ که درعین حال این تأثیرگذاری مشترک ناشی از نگرش به توسعه سیاسی، نگرش به توسعه اقتصادی، میزان شرکت درانتخابات و میزان سن دانشجویان (برمبنای تغییر مجذور رگرسیون) باعث اضافه شدن حدود کمتر از ۱ درصد از واریانس مورد تبیین جهت نیل به تغییر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان Y می‌شود.

جدول ۴: خلاصه مدل رگرسیونی عوامل مؤثر بر متغیر وابسته

آماره	آماره‌های تغییر ^۶				مجدور آر تعدیل یافته ^۴	مجدور آر ^۳	آر رگرسیون ^۲	مدل ^۱
	تغییر سطح معناداری ^{۱۰}	تغییر نسبت فیشر ^۹	تغییر مجدور آر ^۸	اشتباه استاندارد ^۵				
دورین- واتسون ۷	۰/۰۰۰	۶۶۷/۵۷۱	۰/۶۳۲	۰/۳۸۰۶۹	۰/۶۳۱	۰/۶۳۲	۱۱۰/۷۹۵	۱
۱/۷۰۷	۰/۰۰۰	۱۱۷/۶۶۰	۰/۰۸۶	۰/۳۳۳۸۰	۰/۷۱۷	۰/۷۱۸	۱۲۰/۸۴۷	۲
	۰/۰۰۰	۲۵/۱۵۸	۰/۰۱۷	۰/۳۲۳۸۵	۰/۷۳۳	۰/۷۳۵	۱۳۰/۸۵۸	۳
	۰/۰۰۰	۲۴/۸۰۸	۰/۰۱۶	۰/۳۱۴۳۰	۰/۷۴۹	۰/۷۵۱	۱۴۰/۸۶۷	۴

۳) اثر عوامل مؤثر بر متغیر وابسته (آزمون فرضیه چندمتغیره) طبق جدول ۶ با توجه به ضرایب مدل رگرسیونی^{۱۵} (شیب رگرسیون^{۱۶}) و مدل تجربی تحقیق (در چهارچوب فرضیه چندمتغیره پژوهش)؛ در این تحقیق می توان گفت نگرش دانشجویان (دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی شهر زنجان) به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان بستگی دارد به:

- افزایش ۴۹ درصدی نگرش به توسعه سیاسی؛
- افزایش ۴۴ درصدی نگرش به توسعه اقتصادی؛
- کاهش ۱۴ درصدی میزان شرکت درانتخابات؛
- افزایش ۱۳ درصدی سن دانشجویان؛

1. Model
2. Multiple R
3. Multiple R2
4. Adj.R2
5. SE
6. Change Statistics
7. Durbin-Watson
8. R2Change
9. F Change
10. Sig. F Change

۱۱- نگرش به توسعه سیاسی ۲۷

۱۲- نگرش به توسعه سیاسی ۲۷ + نگرش به توسعه اقتصادی ۷۱

۱۳- نگرش به توسعه سیاسی +۷۲ نگرش به توسعه اقتصادی +۷۱ شرکت در انتخابات ۱۰۸ x

۱۴- نگرش به توسعه سیاسی +۷۲ نگرش به توسعه اقتصادی +۷۱ شرکت در انتخابات ۱۰۸ x سن ۱۳۱ x

15. Coefficientsa: Regression Method: Stepwise
16. Beta= β

تبيين جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

جدول ۶: ضرائب مدل رگرسیونی^۱ (شیب رگرسیون^۲)

مدل ^۳	ضرائب غیراستاندارد ^۴		ضرائب استاندارد ^۵		آزمون تی استیودنت ^۶	سطح معناداری ^۷	همبستگی‌ها ^۸			آماره‌های تشخیص‌های هم خطی ^۹	
	مقدار شیب	اشتباه استاندارد	شیب رگرسیون	شیب استاندارد			تفکیکی	نیمه تفکیکی	مقدار اغماض ^{۱۰}	عامل تورم واریانس ^{۱۱}	
۱	constan	۱/۱۸۲	۰/۰۶۰	۱۹/۵۸۹	۰/۰۰۰		مره به صف				
	نگرش به توسعه سیاسی	۰/۵۵۳	۰/۰۲۱	۲۵/۸۳۷	۰/۷۹۵	۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۷۹۵	۰/۷۹۵	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰
	constant	۰/۸۵۹	۰/۰۶۱	۱۴/۱۴۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰					
۲	نگرش به توسعه سیاسی	۰/۳۵۶	۰/۰۲۶	۱۳/۶۴۵	۰/۵۱۲	۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۵۷۰	۰/۳۶۸	۰/۵۱۷	۱/۹۳۵
	constan	۰/۹۸۲	۰/۰۶۴	۱۵/۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۶۳	۰/۴۸۳	۰/۲۹۳	۰/۵۱۷	۱/۹۳۵
	نگرش به توسعه اقتصادی	۰/۳۱۴	۰/۰۲۹	۱۰/۸۴۷	۰/۴۰۷	۰/۰۰۰	۰/۷۶۳	۰/۴۸۳	۰/۲۹۳	۰/۵۱۷	۱/۹۳۵
۳	constan	۰/۹۸۲	۰/۰۶۴	۱۵/۳۹۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۵۵۱	۰/۳۳۹	۰/۵۰۱	۱/۹۹۷
	نگرش به توسعه اقتصادی	۰/۳۳۳	۰/۰۲۶	۱۲/۹۶۱	۰/۴۸۰	۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۵۵۱	۰/۳۳۹	۰/۵۰۱	۱/۹۹۷
	نگرش به توسعه اقتصادی	۰/۳۵۴	۰/۰۲۹	۱۲/۱۳۱	۰/۴۶۰	۰/۰۰۰	۰/۷۶۳	۰/۵۲۵	۰/۳۱۸	۰/۴۷۷	۲/۰۹۴
۴	شرکت در انتخابات	-۰/۲۱۴	۰/۰۴۳	-۰/۱۳۷	-۰/۱۳۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۰/۲۴۷	-۰/۱۳۱	۰/۹۲۳	۱/۰۸۳
	constant	۰/۵۶۴	۰/۱۰۴	۵/۴۱۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۰/۲۴۷	-۰/۱۳۱	۰/۹۲۳	۱/۰۸۳
	نگرش به توسعه سیاسی	۰/۳۲۵	۰/۰۲۵	۱۳/۷۶۴	۰/۴۹۶	۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۰/۵۷۴	۰/۳۵۰	۰/۴۹۶	۲/۰۱۵
۴	نگرش به توسعه اقتصادی	۰/۳۳۷	۰/۰۲۹	۱۱/۸۰۸	۰/۴۳۷	۰/۰۰۰	۰/۷۶۳	۰/۵۱۶	۰/۳۰۰	۰/۴۷۱	۲/۱۲۵
	میزان شرکت در انتخابات	-۰/۲۲۶	۰/۰۴۱	-۰/۱۴۴	-۰/۱۴۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۰/۲۶۷	-۰/۱۳۸	۰/۹۲۰	۱/۰۸۷
	سن	۰/۰۱۴	۰/۰۰۳	۴/۹۸۱	۰/۱۲۸	۰/۰۰۰	۰/۱۵۱	۰/۲۴۶	۰/۱۲۷	۰/۹۷۷	۱/۰۲۴

1. Coefficientsa: Regression Method: Stepwise
2. Beta= β
3. Model
4. Unstandardized Coefficients
5. Standardized Coefficients
6. t
7. Sig.
8. Correlations
9. Collinearity Diagnostics Statistics
10. Tolerance Value
11. Variance Inflation Factor =VIF

۴) سهم عوامل مؤثر بر متغیر وابسته (معادله مجذور رگرسیونی):

طبق کادر (۱)، باتوجه به معادله مجذور رگرسیونی^۱ یا محاسبه تعامل عوامل از طریق برآورد ضریب تعیین^۲، بر مبنای تبیین سهم (کل و جزء) یا تأثیرگذاری متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رگرسیونی (در تمایز بین R^2 و β_i)، در این تحقیق می‌توان گفت: متغیرهای مستقل وارد شده ذیل در مدل رگرسیونی با هم به اندازه ۷۴ درصد در تغییر (افزایش) نگرش دانشجویان (دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی شهر زنجان)، به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان، مشارکت دارند^۳. به عبارت دیگر جمعاً مقدار ۷۴ درصد تغییر در نگرش دانشجویان (دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی شهر زنجان)، با تأثیر به هم پیوسته متغیرهای مستقل وارد شده ذیل در مدل رگرسیونی قابل تبیین است:

۱. سهم نگرش به توسعه سیاسی،
۲. سهم نگرش به توسعه اقتصادی،
۳. سهم میزان شرکت در انتخابات،
۴. سهم سن دانشجویان.

اما نکته حایز اهمیت این است که از این مقدار ۷۴ درصد با تأثیر به هم پیوسته متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رگرسیونی سهم تأثیر جداگانه هر یک از عوامل مؤثر بر نگرش دانشجویان به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی - شهر زنجان) چقدر است؟ در واقع از این مقدار (جمعاً ۷۴ درصد) سهم تأثیر جداگانه هر یک از این متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رگرسیونی بر نگرش دانشجویان به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی - شهر زنجان) مربوط است به:

۱. سهم ۳۹ درصدی^۴ افزایش نگرش به توسعه سیاسی؛
۲. سهم ۳۳ درصدی^۵ افزایش نگرش به توسعه اقتصادی؛
۳. سهم ۱ درصدی^۶ افزایش میزان شرکت در انتخابات؛
۴. سهم ۱ درصدی^۷ افزایش میزان سن دانشجویان.

بدین ترتیب از بین متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رگرسیون و متغیرهای مستقل خارج از معادله، بیشترین سهم تغییر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان (از مجموع ۷۴ درصد واریانس) مربوط به، نگرش دانشجویان به مدیریت توسعه سیاسی دولت و مدیریت اقتصادی دولت است؛ که در ارتباط مستقیم و افزایش دهنده نگرش دانشجویان (مسن و با مشارکت بالا در انتخابات اعم از دانشگاه دولتی و دانشگاه آزاد اسلامی - شهر زنجان) نسبت به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان قرار دارد.

1. $R^2_{yx_i} = \beta_i r_{yx_i}$
2. Coefficient of Determination
3. $R^2_{yx_i} = 0/748$
4. $\beta_1 r_{yx1} = + 0/394$
5. $\beta_2 r_{yx2} = + 0/333$
6. $\beta_3 r_{yx3} = + 0/003$
7. $B_4 r_{yx4} = 0/018$

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)
معادله مجذور رگرسیون عوامل مؤثر بر متغیر وابسته

$$\begin{aligned} R^2yx_i &= \beta_1ryx_1 + \beta_2ryx_2 + \beta_3ryx_3 + \beta_4ryx_4 \\ &= (0.496)(0.795) + (0.437)(0.763) + (-0.124)(-0.023) + (0.128)(0.151) \\ &= 0.394 + 0.333 + 0.003 + 0.018 \\ &= 0.748 \end{aligned}$$

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه امری پویا، فراگیر و چند بعدی است که ذهن بسیاری از برنامه ریزان، دولتمردان، سیاستگذاران و سایر محققان و متخصصان را به خود مشغول ساخته است و هدف آن بهبود شرایط زندگی، توانمندی های انسانی، گسترش امکانات، بهره مندسازی انسان و ... است. امروزه رسیدن به توسعه همه جانبه و پایدار، دغدغه اصلی کشورها و دولت هایشان است. دستیابی به توسعه برای دوره ای طولانی، نه تنها ضرورت رفع مشکلات مهمی مانند کسری بودجه و معضل بیکاری در کشور است، بلکه برای رسیدن ایران به اهداف سند چشم انداز و تبدیل شدن به کشور اول منطقه در افق ۱۴۰۴ نیز امر ضروری است. به لحاظ تاریخی گذار موفقیت آمیز به توسعه در دوره ای مشخص و تقریباً کوتاه مدت، تنها در شرق آسیا و از مجرای دخالت مؤثر دولت در اقتصاد کشور تبدیل به ضرورت شده است. (منابع غنی طبیعی کشور) همراه با (نیروی کار) فراوان و آموزش دیده، مقدمات اصلی کشور، منابع و ابزار لازم برای تحقق گذار به توسعه سریع را در اختیار دولت قرار می دهد. دولتمردان مهم ترین کارگزاران برنامه توسعه در کشور هستند و می بایست مدیریت نوسازی و اصلاحات در عرصه های اساسی را به عهده گیرند. هدف پژوهش حاضر، تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران می‌باشد. این روش بر اساس هدف کاربردی و از نوع پیمایشی بود. ۳۹۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه دولتی- شهر زنجان انتخاب شدند. شیوه گردآوری داده‌ها میدانی و با استفاده از ابزار پرسشنامه بود. اعتبار ابزار تحقیق به روش صوری و پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸) تأیید گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات از طریق نرم افزار SPSS با به کارگیری آمارهای توصیفی شامل جداول فراوانی، میانگین، واریانس و برای آزمون فرضیه‌ها، R پیرسون و رگرسیون انجام شده است نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نگرش دانشجویان، به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان، در بین دانشجویان میانسال (+۰/۱۳)، بستگی به مدیریت توسعه سیاسی دولت (+۰/۴۹)، مدیریت توسعه اقتصادی دولت (+۰/۴۴) و میزان شرکت در انتخابات (+۰/۱۴) دارد. بنابراین می‌توان گفت دولت به عنوان اساسی ترین رکن مدار توسعه، نقش مهمی در ایجاد بسترهای نهادی لازم جهت فعالیت بهینه سایر ارکان و برقراری تعامل ارگانیک، مستمر و سازنده میان آنها بوده، همان گونه از تعریف مشخص شد توسعه به عنوان نوعی استراتژی در جهت حرکت به سوی شرایط مطلوب در تمام ابعاد و ساختارهای زندگی اجتماعی است. بنابراین دولت باید گام های ابتدایی را هدفمند و برنامه ریزی شده بردارد تا پیش زمینه های ساختاری توسعه ایجاد شود. این مطلب در راستای تحقیقات انجام شده (جوادی ارجمند و همکاران (۱۳۹۷)، مورد تأیید قرار می‌گیرد. امروزه رابطه بین سطح توسعه یافتگی و رفاه، رضایت از زندگی، سلامت روانی و احساس خوشبختی در میان شهروندان براساس پژوهش های تجربی گوناگون تأیید شده

است. پژوهش های تجربی، از جمله در ایران، نشان می دهند که به موازات تحقق توسعه، بزهکاری ها و آسیب های اجتماعی کاهش می یابد (ناطق پور، ۱۳۸۶). وظیفه تصمیم گیرندگان در دولت نه حکومت بر سرنوشت انسان ها بلکه مدیریت ترتیبات عمومی و برنامه های نوسازی به منظور نیل به توسعه و ایجاد فضای عقلانی و پیش بینی پذیر برای یک زندگی مرفه انسانی است. دولتمردان در این راه نیازمند اعمال اصلاحاتی اساسی در زمینه های فیزیکی، نهادی و سیاست گذاری است تا با ایجاد توازن و انسجام میان بخش های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برنامه ی موفقتری را پیش ببرد. در این راستا پیشنهاد می گردد: جهت ارتقای عملکرد توسعه ای دولتمردان در خصوص کاهش تاثیر تحریم ها و فشار آن بر اقشار مردم، بهتر است نسبت به توزیع بسته های معیشتی مختلف در جامعه به صورت دوره ای اقدام نمایند، بسیار ضروری و مبرم است تا نسبت به منابع ایجاد آلودگی در محیط اقدامات لازم را به عمل آورند، با فساد مالی مقابله کنند، جامعه ی مدنی را تا حد مقدور همراه خود ساخته و در راه اصلاحات و مبارزه با فساد و انحراف از برنامه ی توسعه و نوسازی از آن بهره گیرند و سرانجام دولت باید به دنبال راه های افزایش اشتغال در جامعه برای جوانان و تحصیل کرده ها، گسترش پارک های علم و فناوری، مراکز رشد، تهیه بسترها و زمینه های ورود توریسم و ... باشد.

● تبیین جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نگرش به عملکرد توسعه‌ای دولتمردان در ایران (از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های دولتی و غیر دولتی شهر زنجان)

منابع

- امام جمعه زاده، سید جواد؛ شهرام نیا، امیرمسعود و صفریان گرمه خانی، روح الله. (۱۳۹۵). «الگوی حکمرانی خوب؛ جامعه همکار و دولت کارآمد در مدیریت توسعه». فصلنامه تخصصی علوم سیاسی. سال ۱۲، شماره ۳۶، صص ۷-۴۰.
- پایزیدی، رحیم و حسین پناهی، حلیمه. (۱۳۹۷). «فرهنگ و توسعه: مقایسه شاخص‌های فرهنگی توسعه پذیر و ضد توسعه در ژاپن، بریتانیا و ایران». دو فصلنامه جامعه شناسی اقتصادی و توسعه. سال ۸، شماره ۱، صص ۱-۳۰.
- پناهی، محمد حسین. (۱۳۹۳). «توسعه فرهنگی ضرورت توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی». فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. شماره ۲۲، صص ۱-۲۲.
- تودارو، مایکل. (۱۳۶۷). توسعه اقتصادی در جهان سوم. غلام علی فرجادی. تهران: سازمان برنامه و بودجه.
- جوادی ارجمند، محمد جعفر؛ مکرمی پور، محمد باقر و نقدی نژاد، مطهره. (۱۳۹۷). «حکمرانی و توسعه اقتصادی در ایران، پژوهش های راهبردی انقلاب اسلامی». سال ۲، شماره ۶، صص ۱۴۳-۱۱۵.
- حقیقی، ایمان. (۱۳۸۹). «فراز و نشیب ها در نظریات اقتصاد توسعه». راهبرد یاس. سال ۲، شماره ۵.
- رضائی پندری، عباس. (۱۳۹۸). «طراحی چارچوب سیاست‌گذاری توسعه پایدار با رویکرد ترکیبی ISM-IPA». فصلنامه مجلس و راهبرد. سال ۲۷، شماره ۱۰۱، صص ۲۴۲-۲۲۳.
- رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۷۲). سنجش گرایش روستاییان به جهاد سازندگی. تهران: جهاد سازندگی
- سن، آمارتیا. (۱۳۸۱). توسعه بمتابۀ آزادی، سید احمد موثق. تهران: دانشگاه تهران. دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- صدفی، ذبیح‌اله. (۱۳۹۷). روش تحقیق کاربردی. تهران: جامعه شناسان
- عالی زاد، اسماعیل (۱۳۹۴)، «بازتاب توسعه اجتماعی در برنامه های توسعه جمهوری اسلامی ایران (برنامه های اول تا پنجم)». فصلنامه علوم اجتماعی. سال ۲۵، شماره ۷۰.
- عرب مازار، عباس و نورمحمدی، خسرو. (۱۳۹۵). «تحلیل انتقادی هدف های اقتصادی برنامه های توسعه در ایران (قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی)». مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. دوره ۵، شماره ۱، صص ۱۹-۴۲.
- فلاحت پیشه، حشمت و شورچی، حافظ. (۱۳۹۵). «بررسی مقایسه ای رویکرد توسعه‌ای دولت های هفتم و هشتم (اصلاحات) و نهم و دهم (عدالت)». نشریه رهیافت انقلاب اسلامی. سال ۱۰، شماره ۳۴، صص ۱۳۶-۱۱۷.
- کلانتری، عبدالحسین؛ راغفر، حسین؛ بربری، محمد جواد و غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۶). «بررسی تطبیقی تأثیر توسعه آموزشی بر توسعه ایران و کشورهای منتخب». پژوهش در نظام های آموزشی. شماره ۳۸، صص ۱۳۵-۱۰۴.
- لغت ویچ، آدریان. (۱۳۷۸). دموکراسی و توسعه. احد علیقیان و افشین خاکباز. تهران: طرح

نو

- مصلی نژاد، عباس و شیخ زاده، حسین. (۱۳۹۱). «نقش نفت در توسعه اقتصادی ایران، فصلنامه سیاست». مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دوره ۲۳، صص ۴۳-۶۰.
- مهدوی، پگاه؛ راسخی، سعید و کریمی مله، علی. (۱۳۹۸). «اثر مشارکت بر توسعه اقتصادی با تأکید بر انسجام اجتماعی». چهارمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و توسعه.
- موثقی، سید احمد و کاهه، علیرضا. (۱۳۹۳). «دولت توسعه خواه و زمینه های توسعه در ایران، فصلنامه سیاست». مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دوره ۴۵، شماره ۴، صص ۹۶۷-۹۸۹.
- مورهد، گرگوری، گریفین، ریکی. (۱۳۸۵). رفتار سازمانی. غلامرضا معمارزاده و سید مهدی الوانی. چاپ نوزدهم. تهران: انتشارات مروارید
- هدی، فرل. (۱۹۷۸). مدیریت در کشورهای در حال توسعه، مدیریت عمومی (چشم انداز تطبیقی). حسن دانایی فرد، بروکراسی و توسعه در ایران، ابوالحسن فقیهی و حسن دانایی فرد. مؤسسه خدمات فرهنگی رسا. چاپ اول. ۱۳۸۵.
- واعظ زاده، ساجد؛ نقدی، اسدالله و ایاسه، علی. (۱۳۹۴). «مؤلفه های پایداری اجتماعی در برنامه های توسعه ایران». مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران. سال ۷، شماره ۲، صص ۴۵-۵۸.
- یحیی زاده فر، محمود و طهرانچیان، امیرمنصور. (۱۳۹۲). «سرمایه اجتماعی و توسعه مالی در ایران». پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، سال ۴، ۱۶، صص ۷۳-۸۹.
- Calderon, C, Chong, A. 7 Galindo, A. (2001). **“Structure and Development of Financial Institutions and Links with Trust: cross- country Evidence”**. Inter-American Development bank, working paper no 444, 1-25.
- Frits, Verna and Alina Rocha Menocal. (2007). **“Development State in the New Millennium: concept and challenges for a New Aid Agenda”**. Development policy Review, VOL. 25, No. 5, pp. 531-552.
- Hassan, M., Sanchez, B., Yu, J. (2011). **“Financial development and economic growth: New evidence from panel data”**. The Quarterly Review of Economics and Finance. 51(1): 88-104.
- Makiyan, N., Izadi, M.R. (2015). **“Financial Development and Economic Growth”**. Iranian Journal of Economic Research, 20(62): 139-162. (in persian)
- Papaionnou, E. (2013). **“Trust(ing) in Europe? How increased social capital can contribute to Economic Development”**. Ces Research paper, 1-130.